

A felnőtt korú magyar lakosság betegjogi ismeretei

Kérdőíves vizsgálat

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	3
2. A minta megoszlása a főbb háttérváltozók szerint.....	3
2. Vélekedések az egészségügyi ellátást igénybevevő lakosság kiszolgáltatottságáról.....	5
3. A kiszolgáltatottság mértékének változása a betegek jogainak törvénybe foglalása után	6
4. A lakosság ismeretei a betegjogok szabályozottságáról.....	8
4.1. A szabályozás ténye és szükségessége	8
4.2. A betegjogokat szabályozó törvény megnevezése	9
4.3. A betegjogokat szabályozó törvények felismerése.....	10
4.4. A betegjogi szabályozás létezésének ismerete	11
5. Az alapvető betegjogok érvényesüléséről alkotott vélemények.....	11
5.1. A betegjogi képviselőhöz fordulás joga	11
5.2. Az intézmény elhagyásának joga	12
5.3. A kapcsolattartáshoz való jog.....	13
5.4. Az ellátás visszautasításának joga	14
5.5. Az egészségügyi ellátáshoz való jog	14
5.6. Az önrendelkezéshez való jog	15
5.7. Az egészségügyi dokumentáció megismerésének joga	16
5.8. A tájékoztatáshoz való jog.....	17
5.9. Az emberi méltósághoz való jog	17
5.10. Szignifikáns eltérések	18
6. A lakosság ismeretei az alapvető betegjogok törvényi szabályozottságáról.....	19
7. Vélekedések a lakosság jogi ismereteiről.....	20
7.1. Az embereket megillető jogok ismeretéről általában	20
7.2. A betegjogok ismerete általában.....	21
8. A saját jogismeret megítélése.....	21
8.1. A válaszadó saját jogi ismereteinek megítélése	21
8.2. A válaszadó saját betegjogi ismereteinek megítélése.....	23
9. A betegjogi ismeretek forrása.....	24
10. Az egészségügyi intézmények tájékoztatása a betegjogokról	25
10.1. A tájékoztatás gyakorisága	25
10.2. A tájékoztatás formái.....	26
10.3. Az egészségügyi intézmények tájékoztatásával való elégedettség.....	27
11. Összegzés	27

A felnőtt korú magyar lakosság betegjogi ismeretei (2007)

1. Bevezetés

A Betegjogi Ellátottjogi és Gyermekjogi Közalapítvány 2007. október-november hónapjaiban személyes kérdőíves megkeresések módszerével azt vizsgálta, hogy a felnőtt korú személyek mit várnak a betegjogok törvényi szabályozásától, mennyiben bíznak-bíznának ennek hatékonyságában; milyen alapvető betegjogi ismereteik vannak, milyen forrásokból tettek ezekre szert; elégségesnek tartják-e az e téren megszerzett ismereteiket; kaptak-e az egészségügyi intézményekben számukra megfelelő tájékoztatást az ellátásukkal kapcsolatos jogaikról.¹ A kérdést a Közalapítvány betegjogi képviselői végezték véletlen mintán. A kérdezőbiztosi utasítás értelmében a megkérdezettek legalább felét nem egészségügyi intézményben keresték fel. Mivel a minta nem reprezentálja a felnőtt korú magyar lakosságot, és a kérdezők sem "profi", elfogulatlan kérdezőbiztosok voltak, így az eredményeink - a nagy elemszám ellenére is - inkább orientáló jellegűek.

2. A minta megoszlása a főbb háttérváltozók szerint

1. táblázat

A minta nemek szerinti megoszlása		
	<i>fő</i>	%
férfi	709	41,8
nő	976	57,6
nem válaszolt	10	0,6
<i>Összesen</i>	1695	100,0
A minta életkor szerinti megoszlása		
	<i>fő</i>	%
30 év alatt	239	14,1
30-39 év között	354	20,9
40-49 év között	378	22,3
50-59 év között	366	21,6
60 éves vagy idősebb	355	20,9
nem válaszolt	3	0,2
<i>Összesen</i>	1695	100,0

¹ A feldolgozás során felhasználtuk a Szószóló Alapítvány a Betegek Jogaiért Közhasznú Alapítvány 2007. elején végzett hasonló tárgyú vizsgálatának kompatibilis adatait. A kérdőívet és az elemzést Dr. Jakab Tibor állította össze; a statisztikai feldolgozást a Szocio-Gráf Piac- és Közvélemény-kutató Intézet (Pécs) végezte. A vizsgálatot a Magyar Köztársaság Kormánya Miniszterelnöki Hivatala támogatta.

A minta iskolai végzettség szerinti megoszlása		
	<i>fő</i>	%
alapfokú	383	22,6
középfokú	819	48,3
felsőfokú	475	28,0
nem válaszolt	18	1,1
<i>Összesen</i>	1695	100,0
A minta településtípus szerinti megoszlása		
	<i>fő</i>	%
Budapest	211	12,5
megyei jogú város	580	34,2
10000 lakos feletti város	661	39,0
2000-10000 lakos közötti tel.	175	10,3
2000 lakos alatti település	68	4,0
<i>Összesen</i>	1695	100,0
A minta régió szerinti megoszlása		
	<i>eset</i>	%
Közép-Magyarország	30	1,8
Közép-Dunántúl	122	7,2
Nyugat-Dunántúl	170	10,0
Dél-Dunántúl	209	12,3
Észak-Magyarország	174	10,3
Észak-Alföld	510	30,1
Dél-Alföld	269	15,9
Budapest	211	12,4
<i>Összesen</i>	1695	100,0
A minta a legutolsó egészségügyi intézménybe tett látogatás szerinti megoszlása		
	<i>fő</i>	%
1 hónapon belül	444	26,2
1 éven belül	816	48,1
1-2 év között	183	10,8
2-5 év között	113	6,7
régebben, mint 5 év	44	2,6
nem volt	86	5,1
nem válaszolt	9	0,5
<i>Összesen</i>	1695	100,0

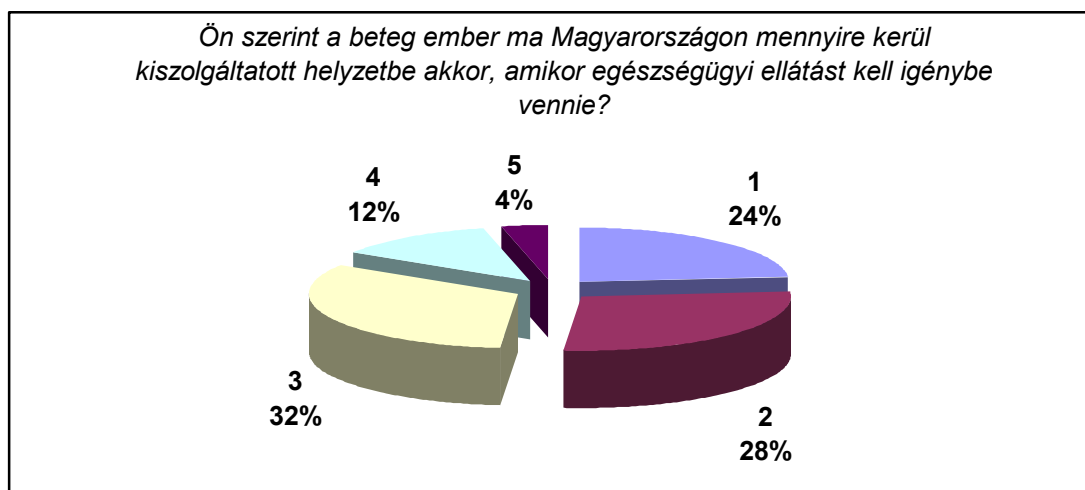
A feldolgozás során két statisztikai próbát végeztünk: a keresztábrás elemzéseknél a Khi négyzet próbát, az átlag-összehasonlításnál az egyutas varianciaanalízist (ANOVA). Tanulmányunkban azokat az összefüggéseket soroljuk fel, amelyek e két statisztikai próbával elkészített elemzés során szignifikánsnak mutatkoznak.

2. Vélekedések az egészségügyi ellátást igénybevevő lakosság kiszolgáltatottságáról

A megkérdezettek az iskolai osztályzatoknak megfelelően, ötfokozatú skálán értékelték azt, hogy milyen mértékben kerülnek a megbetegedettek kiszolgáltatott helyzetbe, ha egészségügyi ellátást kell igénybe venniük. A két végpont jelentése a következő volt:

teljesen kiszolgáltatott 1 2 3 4 5 egyáltalán nem kiszolgáltatott

1. diagram²

Az 1668 válaszadó értékelésének átlaga: 2,45. A beteg embert erősen kiszolgáltatottnak (1-2 értékek) tartja a véleménnyel rendelkezők több mint fele, és csak minden hatodik megkérdezett gondolja úgy, hogy a testi-lelki autonómia az egészségügyi ellátás során is megőrizhető (4-5 értékek). Az 5.6. pontban látni fogjuk, hogy az önrendelkezéshez való jog érvényesüléséről sokkal jobb véleménnyel vannak az interjúalanyaink (3,19-es átlag), s ez arra enged következtetni, hogy az értékelésében jelentős szerepet játszik a testi kiszolgáltatottságtól való félelem.

A teljes mintában a felsőfokú végzettségűek kisebb kiszolgáltatottsági fokot éreznek (2,66), mint a középfokú végzettséggel (2,43) és az alacsonyfokú végzettséggel rendelkezők (2,20).

Azok a válaszadók, akik egy hónapon belül voltak valamelyik egészségügyi intézményben, kisebb mérvű kiszolgáltatottságot éreznek (2,66), mint akik régebben voltak vagy nem voltak (2,23 és 2,40 között). E különbségek oka nem az egészségügyi ellátórendszer javulásában

² A diagramok a **válaszok** megoszlását ábrázolják; a teljes mintára vetített adatokat lábjegyzetben, táblázatban adjuk meg.

1		2		3		4		5		n. a.	
fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
395	23,3	461	27,2	545	32,2	208	12,3	59	3,5	27	1,5

(régebben kevésbé tisztelték a beteg emberi méltóságát, mint most) keresendő. Az általunk használt skála attitűdöt mér, amit nem feltétlenül tényismeret alakít ki. Akik közvetlenül a kérdés előtt jártak egészségügyi intézményben, eleven tapasztalatokkal rendelkeznek, és ezért a társadalmi előítéletek kevésbé befolyásolják őket. (Ezzel együtt a 2,66-os érték is nagyon negatív, sőt, talán még negatívabb, mint a teljes minta 2,45-ös átlaga, mert vélekedésüket erősebben befolyásolta a közvetlen tapasztalás.)

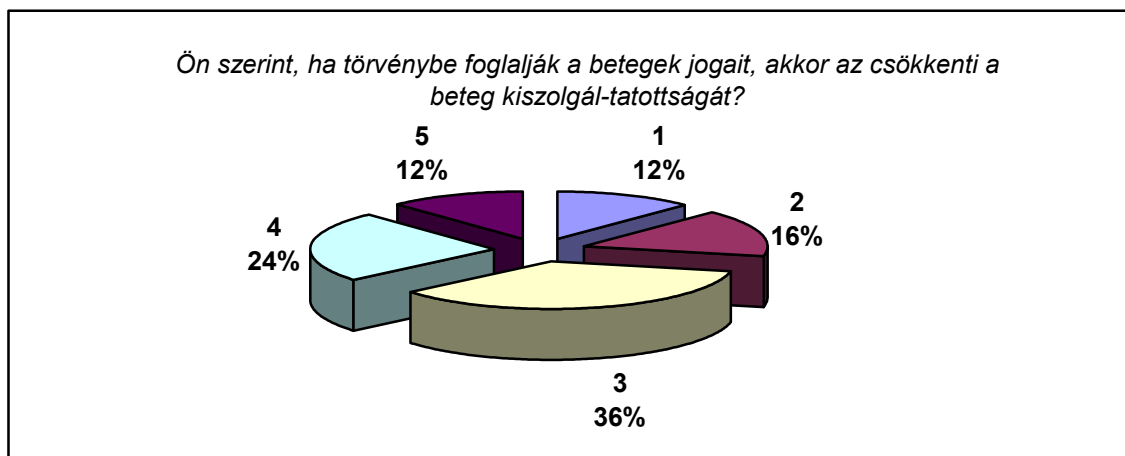
A Budapesten élők kevésbé érzik magukat kiszolgáltatottnak (2,62), mint a kisebb településeken élők (2,34 és 2,50 között). A legkevésbé a megyei jogú városokban és a 2-10000 fős településeken lakók érzik magukat kiszolgáltatottnak betegként (2,34).

3. A kiszolgáltatottság mértékének változása a betegek jogainak törvénybe foglalása után

Annak a mértékét is az iskolai osztályzatoknak megfelelően, végpontozott ötös skálán értékelték interjúalanyaink, hogy a betegek jogainak törvénybe foglalásával csökkenne-e a kiszolgáltatottság? A két végpont jelentése ezúttal a következő volt:

egy cseppet sem csökken 1 2 3 4 5 nagy mértékben csökken

2. diagram³

Az 1570 válaszadó értékelésének átlaga: 3,07, ami mérsékelt optimizmust sejtet.

A 30-49 évesek a legoptimistábbak a törvényi szabályozás jótékony hatását illetően (3,19), míg a leginkább pesszimisták a 30 év alattiak (2,93). A 60 év felettiak (2,99) és az 50-59

³

1		2		3		4		5		n. a.	
fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
194	11,4	252	14,9	558	32,9	378	22,3	188	11,1	125	7,4

évesek (3,04) a kettő között helyezkednek el a derűlátás tekintetében. A felsőfokú végzettségűek optimistábbak (3,22), mint a középfokú végzettséggel (3,03), és az alacsony végzettséggel rendelkezők (2,96). Azok a megkérdezettek, akik nem voltak eddig egészségügyi intézményben, a legkevésbé szkeptikusak egy törvény várható hatását illetően (3,29), őket követik azok, akik egy hónapon belül részesültek egészségügyi ellátásban (3,16). Azok átlagai, akik egy hónapnál régebben voltak az egészségügyi intézményben, 2,81 és 3,07 közé esnek.

E kérdés kapcsán megkértük válaszadóinkat arra is, hogy indokolják néhány szóban értékelésüket. Akik **4-es alatti** „osztályzattal” fejezték ki véleményüket, a következőkkel indokolták azt (a legalább 15 fő által említetteket közöljük):⁴

2. táblázat

nem fogják betartani	119 fő
nem a törvényen múlik	75 fő
a beteg mindig kiszolgáltatott helyzetben lesz	44 fő
az egészségügyi intézmények dolgozóitól függ	40 fő
számonkérési lehetőséget ad a betegnek	36 fő
szemléletváltásra lenne szükség az egész társadalomban	34 fő
a törvényt talán betartják	34 fő
mindenkinek be kell tartania, kötelező érvényű	31 fő
semmit nem tudnának róla, nem tájékoztatnának	30 fő
semmi nem fog változni	29 fő
már törvénybe van foglalva	27 fő
nem lesz könnyű betartatni	26 fő
védi a beteg jogait	25 fő
teljes körű tájékoztatásra lenne szükség	24 fő
nem fogják ellenőrizni	20 fő
szabályozottá válna az egész tevékenység	19 fő
javulna az ellátás	19 fő
országunk társadalma jelenleg alkalmatlan	17 fő
a beteg tudni fogja, mire tarthat igényt az egészségügyben	16 fő
mindent a pénz mozgat	15 fő
ha betartathatják az egészségügyi dolgozókkal	15 fő
az egészségügyi dolgozók sem ismerik a törvényt	15 fő

⁴ Egy válaszadó több indokot is felsorolhatott.

Akik **4-es és 5-ös** „osztályzatot” adtak, a következőkkel indokolták értékelésüket (ezúttal is a legalább 15 fő által említettekét közöljük):

3. táblázat

mindenkinek be kell tartania, kötelező érvényű	136 fő
számonkérési lehetőséget ad a betegeknek	63 fő
védi a beteg jogait	63 fő
szabályozottá válna az egész tevékenység	48 fő
a beteg tudni fogja, mire tarthat igényt az egészségügyben	33 fő
visszatartó lesz a szankciók, a büntetés lehetősége	33 fő
javulna az ellátás	29 fő
kényszerítő erejű lesz	25 fő
biztosítaná az ellenőrzés lehetőségét	17 fő
a betegek joga lesz panaszával hivatalos szervhez fordulni	15 fő

Az indoklásokból jól érzékelhető, hogy akik valamilyen pozitív változást várnak a betegjogok kodifikációjától, leginkább abban bíznak, hogy a jogszabályok követése mindenki számára kötelező és kikényszeríthető. Ez a bizonytalan vagy inkább szkeptikus válaszolók egy részére is igaz. (Vö. 2. sz. táblázat szürkével kiemelt soraival.)

4. A lakosság ismeretei a betegjogok szabályozottságáról

4.1. A szabályozás ténye és szükségessége

Válaszadóink döntő többsége (1267 fő, 74,8%) úgy gondolja, hogy a betegek jogait törvény szabályozza ma Magyarországon⁵, mindössze 156 megkérdezett (9,2%) szerint nincs ilyen törvény. Sokan nem tudnak nyilatkozni ebben a kérdésben (272 fő, 16,0%).

A nők nagyobb hányada (90,9%) véli azt, hogy van törvény a férfiakkal képest (86,1%). Az 50 évesnél idősebbek között kevesebb, mint 86,0% gondolja, hogy létezik törvény a betegek jogairól, a fiatalabbak között szignifikánsan nagyobb ez az arány (92,0% felett). A felsőfokú végzettségűek 96,0%-a, a középfokú végzettséggel rendelkezők 90,1%-a, míg az alacsonyabb végzettségűek 73,1%-a tud a törvényi szabályozásról. A Budapesten élők kisebb hányadban (83,3%) vélik szabályozottnak a betegjogokat, mint a kisebb településeken élők (87,3%-94,7%). A legnagyobb hányad (94,7%) a 2-10000 fős településeken élők, a többi településtípusban 91,0% alatti az arány.

Azon 428 válaszadó közül, akik szerint nincsen, illetve nem vállalkoznak annak eldöntésére, hogy van-e törvény a betegjogokról, 324 fő szükségesnek tartaná a törvényi szabályozást

⁵ 3. Kérdés: "Ön szerint ma Magyarországon van törvényi szabályozás a betegek jogairól?"

(75,7%), 42 fő szerint nincs szükség ilyenre (9,8%). Nem tudja, illetve nem válaszolt 62 fő (14,5%).⁶

Akik nem tartják szükségesnek a törvényi szabályozást a következőkkel indokolják (a legalább 2 fő által említetteket közöljük):⁷

4. táblázat

nem tartanak be	16 fő
nem szünteti meg a hálapénzt	5 fő
aki nem tud pénzt adni, annak az ellátása minősíthetetlen	3 fő
nem lenne jobb	3 fő
most is mindent megtesznek értünk	3 fő
a szegény kiszolgáltattott	2 fő
az egészségügybe pénz kell, nem törvény	2 fő

4.2. A betegjogokat szabályozó törvény megnevezése

Megkérdeztük attól az 1267 válaszadótól, akik tudtak a törvényi szabályozásról: „Az Ön ismeretei szerint mely törvény szabályozza a betegek jogait ma Magyarországon?”

A válaszadók közel fele nem tudott segítség nélkül konkrét törvényt említeni, viszont akik vállalkoztak rá, meglehetősen pontos ismeretekről tettek tanúbizonyságot:⁸

5. táblázat

nem tudom	803 fő	47,4%
egészségügyi	647 fő	38,2%
betegjogi	194 fő	11,4%
az Alkotmány	149 fő	8,8%
Tb-törvény	40 fő	2,4%
Az 1997-es Egészségügyi Törvény	32 fő	1,9%
az egészségügyi dolgozók jogállásáról szóló törvény	16 fő	0,9%
Ptk.	10 fő	0,6%
kórházi törvény	3 fő	0,2%
szociális törvény	3 fő	0,2%
állami törvény	2 fő	0,1%
fogyasztóvédelmi törvény	2 fő	0,1%
külön törvények	1 fő	0,1%

⁶ 4. Kérdés: "Szükséges lenne?"

⁷ Egy válaszadó több indokot is felsorolhatott.

⁸ Egy válaszadó több választ is adhatott.

Az összes válaszadó (1099) 20%-a (216) nevez meg olyan jogszabályt, ami vagy nem létezik (*betegjogi, állami tv., külön törvények*), vagy csak nagyon távolról érinti a betegjogokat (*egészségügyi dolgozók jogállásáról, kórházi törvény*).

4.3. A betegjogokat szabályozó törvények ismertsége

Interjúalanyainknak - a köznapi megnevezésüket használva - felsoroltunk néhány törvényt, majd megkértük őket, válasszák ki közülük azokat, amelyek betegjogi szabályozást tartalmaznak.⁹ Felsorolásunkba négy „kakukktójást” rejtettünk el: egy nem létező, de „vonzó” törvényt (a betegek jogairól szóló), két kevésbé valószínűt (az Alkotmánybíróságról és a civil szervezetek működéséről szólót) és egyet, aminek elnevezése – legalábbis a kérdőív szerkesztője szerint – valószínűsítette, hogy betegjogokat is szabályoz, holott nem (az egészségügyi dolgozók jogállásáról). A megkérdezettek (1695 fő) az alábbi arányban jelölték be a válaszokat az említések gyakoriságának sorrendjében:¹⁰

6. táblázat

Egészségügyi	1097 fő	64,7%
A betegek jogairól szóló	802 fő	47,3%
Alkotmány	423 fő	25,0%
Társadalombiztosítási	272 fő	16,0%
Az egészségügyi dolgozók jogállásáról szóló	106 fő	6,3%
Büntető törvénykönyv	64 fő	3,8%
Fogyasztóvédelmi	32 fő	1,9%
Alkotmánybíróságról szóló	18 fő	1,1%
A civil szervezetek működéséről szóló	18 fő	1,1%

Az összes válasz (2832) 67%-a helyes, tehát olyan törvényt jelölnek meg, amelyek a betegjogok tekintetében fontos normákat tartalmaznak. A válaszadók közel fele „*A betegek jogairól szóló*” fiktív törvényt létezőnek véli, ami „logikus tévedés”. (Lehet, hogy 1995-96-ban azoknak volt igazuk, akik külön törvényben akarták szabályozni az alapvető betegjogokat?)

Akik maguktól, segítség nélkül nem tudnak megnevezni (kitalálni) egyetlen olyan törvényt sem, amely betegjogokat szabályoz (803 fő, vö. 4.2.), azok rákérdezésre az alábbi részarányban jelölik be a felkínált (létező és nem létező) jogszabályokat:

⁹ 7. kérdés: *Természetesen nem juthat az embernek minden azonnal az eszébe. Az alábbi törvények közül Ön szerint mely törvény szabályozza a betegek jogait ma Magyarországon?*

¹⁰ Egy válaszadó több választ is adhatott.

7. táblázat

Egészségügyi	308 fő	38,4%
A betegek jogairól szóló	323 fő	40,2%
Alkotmány	101 fő	12,6%
Társadalombiztosítási	87 fő	10,8%
Az egészségügyi dolgozók jogállásáról szóló	28 fő	3,5%
Büntető törvénykönyv	21 fő	2,6%
Fogyasztóvédelmi	16 fő	2,0%
Alkotmánybíróságról szóló	7 fő	0,9%
A civil szervezetek működéséről szóló	6 fő	0,7%

Esetükben a helyes válaszok aránya 59%, ami nem sokkal rosszabb, mint a magabiztosabb társaiké.

4.4. A betegjogi szabályozás létezésének ismerete

Összegezve: A megkérdezettek (1695 fő) háromnegyede úgy tudja, hogy a betegjogok törvényekben szabályozottak; és a válaszadók 53%-a vállalkozik arra is, hogy felsorolja az általa ismert (ismerni vélt) jogszabályokat. Válaszaik 80%-a helyes, tehát olyan törvényeket említenek, amelyek betegjogi szabályozást (is) tartalmaznak. Amikor felsorolásunkból kell kiválasztani a releváns jogszabályokat, a válaszok 67%-a helyes, és azok többsége (59%) is jól választ, akik segítség nélkül, maguktól nem tudnak törvényt megnevezni. Adatainkból az tűnik ki, hogy interjúalanyaink meglehetősen jól tájékozottak a betegjogi szabályozás meglétéről.

5. Az alapvető betegjogok érvényesüléséről alkotott vélemények

A megkérdezetteknek felsoroltunk néhány alapvető betegjogot, majd megkértük őket, értékeljék az iskolai osztályzatoknak megfelelően, mennyiben érvényesülnek ezek ma Magyarországon az egészségügyi ellátás során.¹¹ A skála két végpontjának jelentése:

szinte soha sem 1 2 3 4 5 majdnem minden esetben

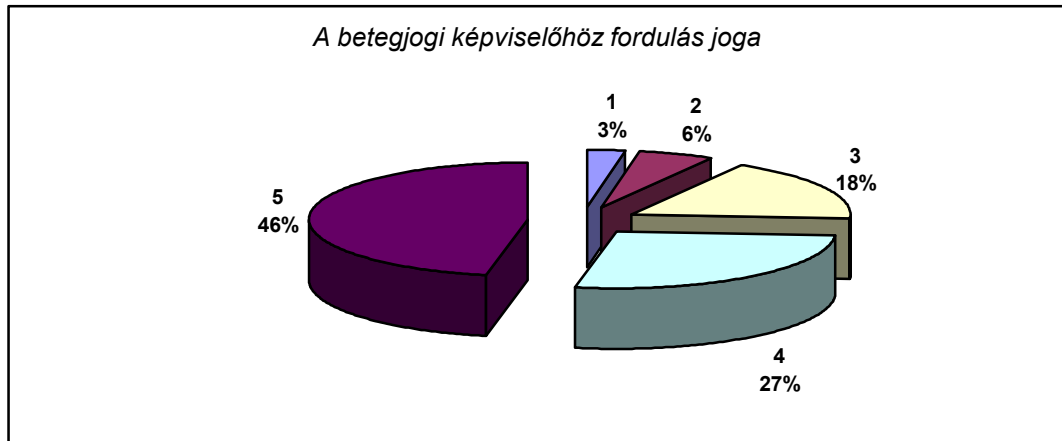
5.1. A betegjogi képviselőhöz fordulás joga

A válaszadók (1502 fő) e jog érvényesülésében bíznak leginkább, „osztályzataik” átlaga magas: 4,1. Mindemellett tartunk tőle, hogy ez a magas érték megelőlegezett bizalmat jelez,

¹¹8. kérdés: *Kérjük, ötfokozatú skálán értékelje, hogy az alább felsorolt betegjogok általában mennyire érvényesülnek az egészségügyi ellátás során?*

ugyanis a kérdést megelőzően interjúalanyaink közül csak nagyon kevesen, kétszázötvennégyen léptek kapcsolatba betegjogi képviselővel.

3. diagram¹²

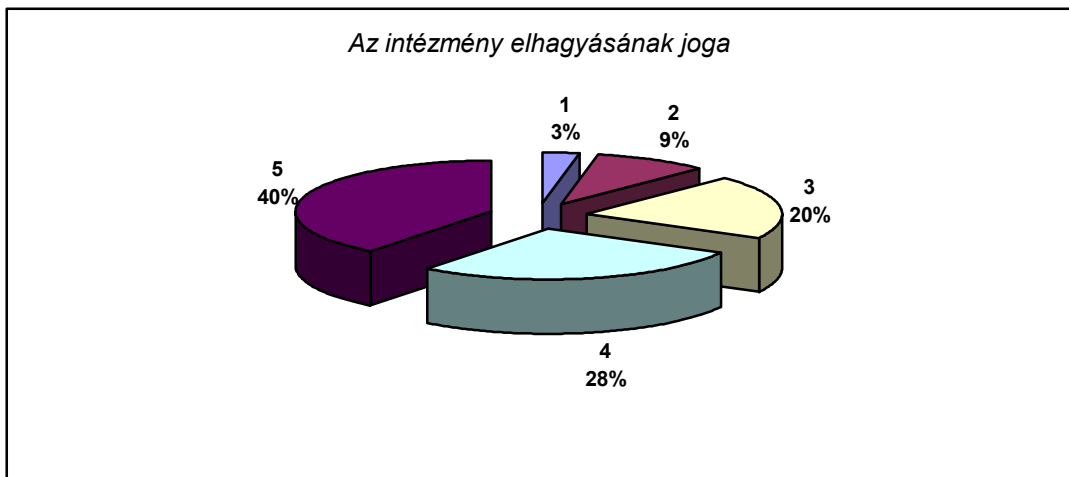
5.2. Az intézmény elhagyásának joga

Annak ellenére, hogy még napjainkban is nagy a zűrzavar a körül, hogy mit kell tennie a betegnek (és az ellátóknak) akkor, ha a gyógykezelés befejezése előtt el akarja hagyni az egészségügyi intézményt („saját felelőségére távozik”), a megkérdezettek többsége erősen bízik e joga érvényesülésében: a megjelölt értékek átlaga: 3,91.

¹²

1		2		3		4		5		n. a.	
fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
42	2,5	83	4,9	266	15,7	406	24,0	705	41,6	193	11,3

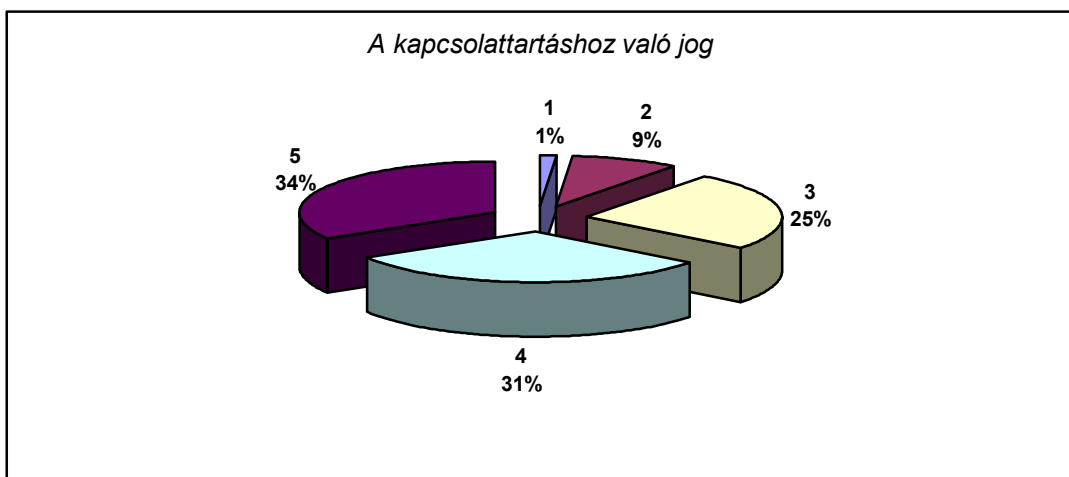
4. diagram¹³

5.3. A kapcsolattartáshoz való jog

E joguk érvényesülését is megfelelőnek tartják interjúalanyaink, „osztályzataik” átlaga: 3,86.

5. diagram¹⁴

13

1		2		3		4		5		n. a.	
fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
46	2,7	135	8,0	298	17,6	407	24,0	578	34,1	231	13,6

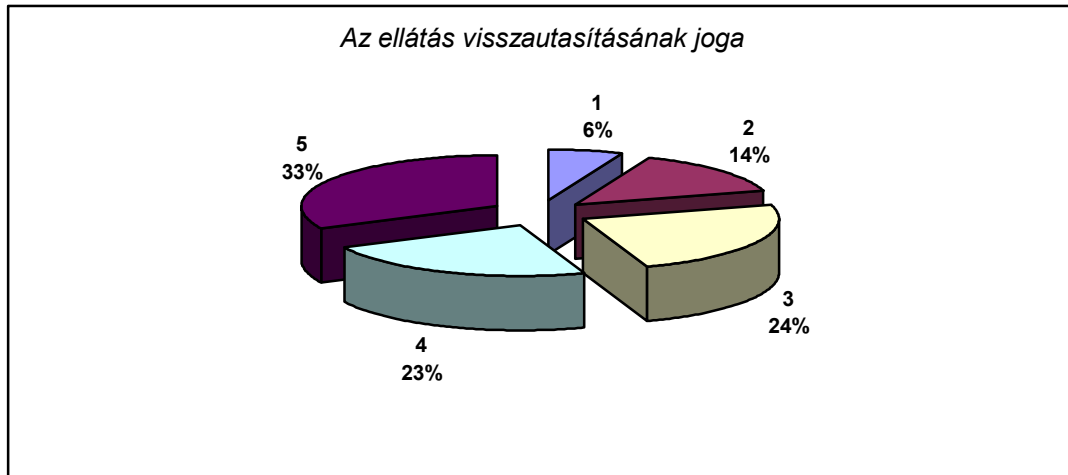
14

1		2		3		4		5		n. a.	
fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
23	1,4	139	8,2	391	23,1	482	28,4	524	30,9	136	8,0

5.4. Az ellátás visszautasításának joga

Válaszadóink bíznak abban is, hogy a felkínált egészségügyi ellátás elfogadásáról ők hozhatják meg a döntéseiket: a megjelölt értékek átlaga: 3,61. Viszont e jog esetében magas a válaszadás megtagadásának aránya (324 fő,19,1%), ami azt sejteti, hogy sokak számára ez a jog nem értelmezhető („hasztalan” jogosultságot biztosít).

6. diagram¹⁵

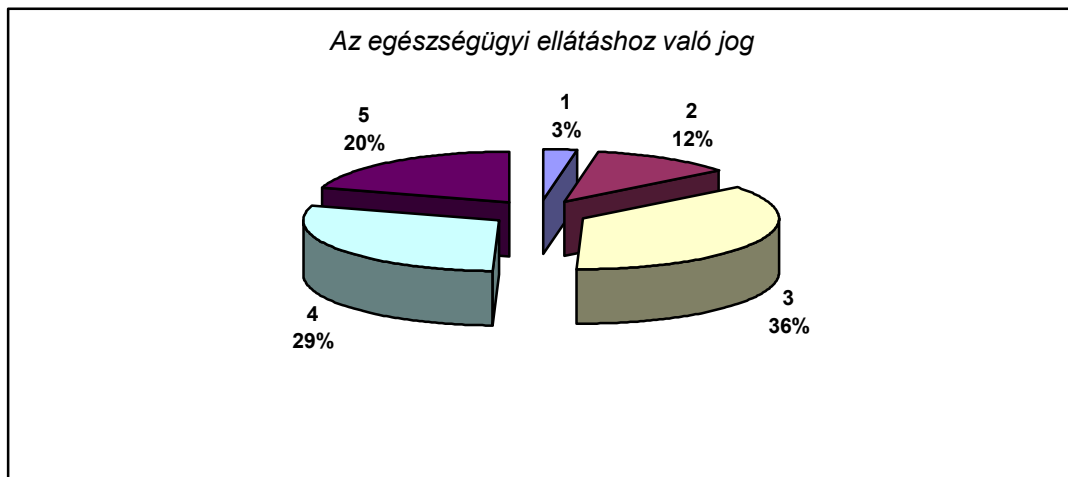
5.5. Az egészségügyi ellátáshoz való jog

Örömteli, hogy a válaszadók (1648 fő) úgy érzékelik, hozzáférhetnek az egészségügyi ellátásokhoz: a megjelölt értékek átlaga 3,52; döntő többségük (80%) e joguk érvényesülését legalább elfogadhatónak értékeli. (A nem válaszolók száma nagyon alacsony (2,7%) , ezért alapos okunk van feltételezni, hogy a megkérdezettek tisztában vannak e jog tartalmával.)

15

1		2		3		4		4		n. a.	
fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
84	5,0	197	11,6	331	19,5	318	18,8	441	26,0	324	19,1

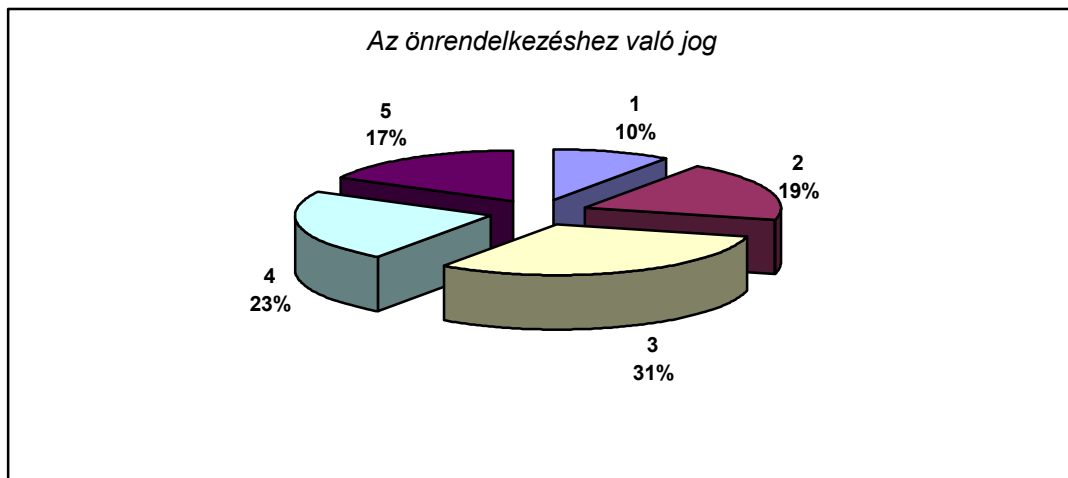
7. diagram¹⁶

5.6. Az önrendelkezéshez való jog

Válaszadóink az eddigieknél megosztottabbak annak megítélésében, hogy autonómiájukat érvényesíteni tudják-e az egészségügyi ellátásuk során is.

8. diagram¹⁷

16

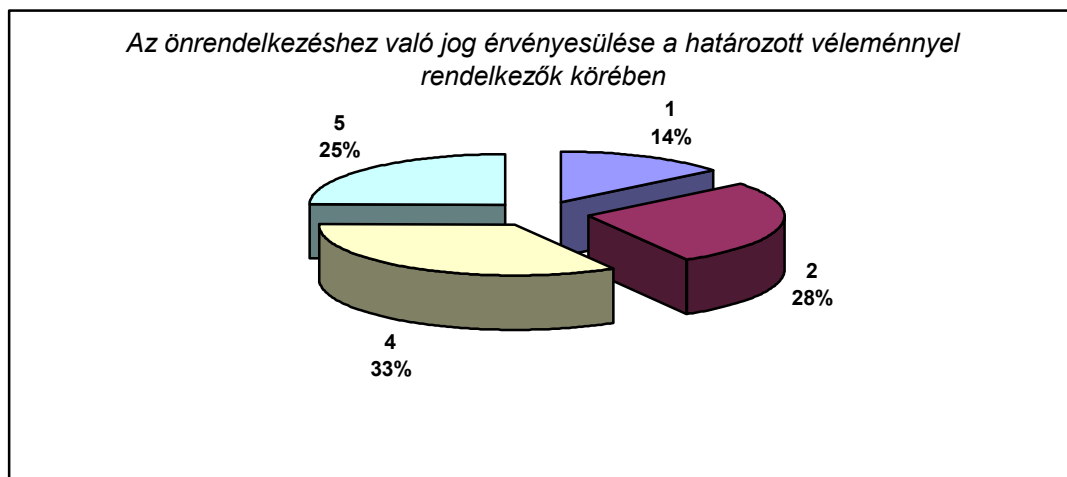
1		2		3		4		5		n. a.	
fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
44	2,6	196	11,6	595	35,1	479	28,3	334	19,7	47	2,7

17

1		2		3		4		5		n. a.	
fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
137	8,1	266	15,7	428	25,3	323	19,1	240	14,1	301	17,7

A megjelölt értékek átlaga 3,19, ami enyhe optimizmust jelez. A karakterisztikus véleményt formálók körében (5-4, 2-1 értékeket választók) jelentősen nagyobb számban gondolják azt, hogy önrendelkezési jogukat betegségük során is érvényesíthetik.

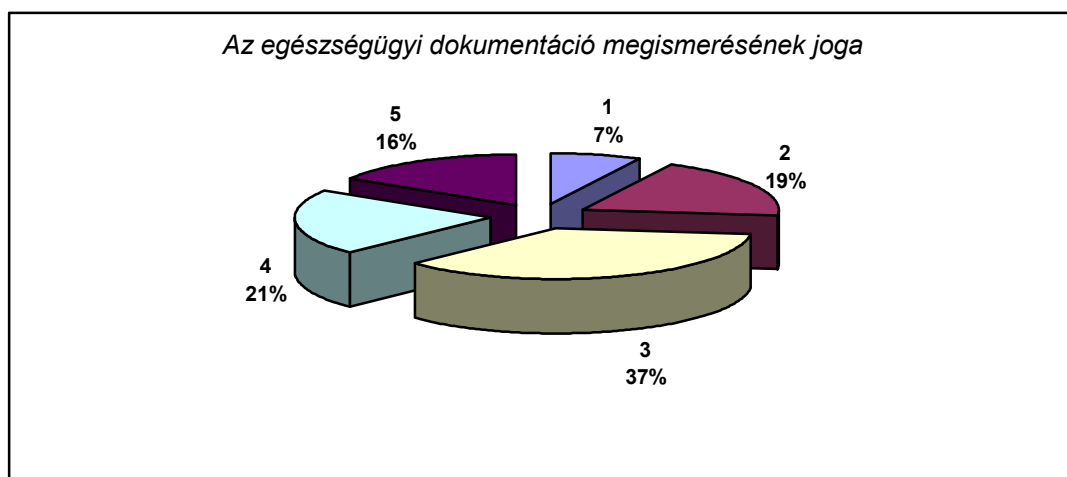
9. diagram

5.7. Az egészségügyi dokumentáció megismerésének joga

A válaszadók (1533 fő) enyhén derülátók e joguk érvényesülése tekintetében, a megjelölt értékek átlaga: 3,19. Itt is nagy a bizonytalanok aránya, a megkérdezettek 32,7%-a 3-as értéket jelölt meg, a válaszolni nem tudók/nem akarók aránya 9,6%. (Valószínűleg ez a jogosultság is sokak számára „hasztalan”.)

10. diagram¹⁸

¹⁸

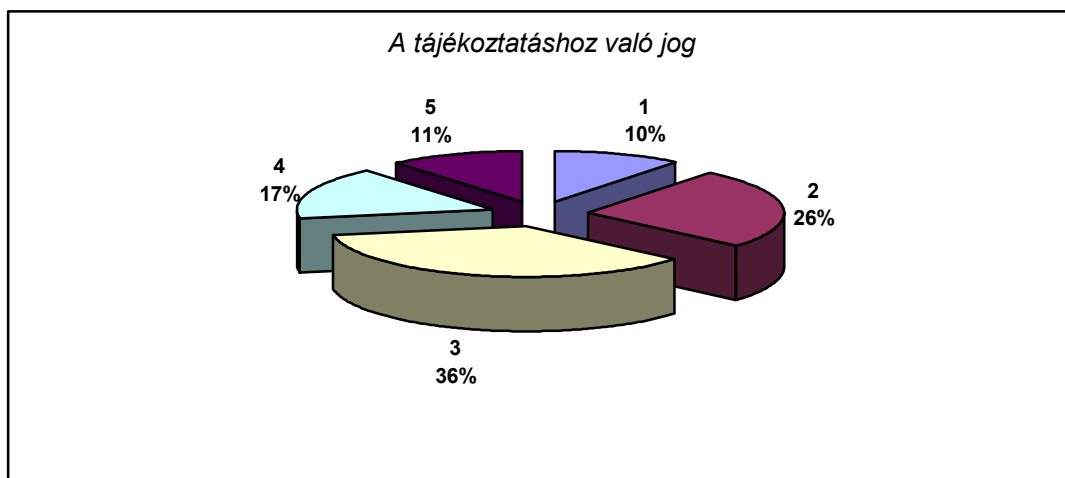
1		2		3		4		4		n. a.	
fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
114	6,7	295	17,4	554	32,7	322	19,0	248	14,6	162	9,6

5.8. A tájékoztatáshoz való jog

A válaszadók inkább elégedetlenek, mintsem elégedettek a tájékoztatással, „osztályzataik” átlaga: 2,92. Ez esetben is feltételezhető, hogy tisztában vannak a jog tartalmával. A nem válaszolók teljes mintára vetített aránya alacsony: 4,3%.

A 30 év alattiak a tájékoztatáshoz való jog érvényesülésével szignifikánsan elégedetlenebbek (2,63 az átlagérték), mint a 30-49 évesek (2,85 felett); a 49 évnél idősebbek pedig elfogadhatónak (2,99 felett) tartják e joguk érvényesülését.

11. diagram¹⁹

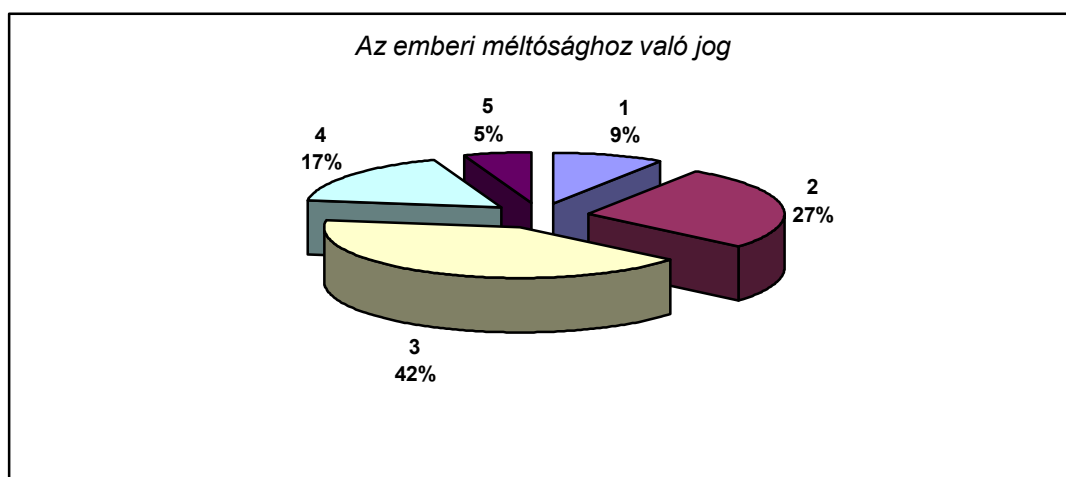
5.9. Az emberi méltósághoz való jog

A felsorolt betegjogok közül ennek érvényesülésével a leginkább elégedetlenek a válaszadók (1628 fő); az átlagérték: 2,83. A válaszolni nem tudók/nem akarók száma e jog esetében is alacsony: 4%, ami azt jelzi, hogy a megkérdezettek döntő többsége valamilyen jelentést tulajdonít a fogalomnak. Vizsgálatunkból nem derül ki, hogy interjúalanyaink pontosan mit értenek „emberi méltóság” alatt, viszont azt tudjuk, hogy érvényesülésének megítélése – ellentétben a többi betegjoggal – nem függ az iskolai végzettségtől. Ebből arra következtethetünk, hogy válaszadóink meghatározó többsége „az emberi méltósághoz való jog” érvényesülését a minden ember számára egyaránt fontos tiszteletadás - megaláztatás szempontjából (is?) értékeli.

¹⁹

1		2		3		4		5		n. a.	
fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
170	10,0	420	24,8	582	34,3	271	16,0	179	10,6	73	4,3

12. diagram²⁰

Háttérelmzésünkben a tekintetben sem találunk szignifikáns különbséget, hogy az interjúalanyok mikor jártak utoljára egészségügyi intézményben.

A kisvárosokban (2,95) és a legkisebb, 2000 lélekszám alatti településeken (2,93) élők kevésbé érzik úgy, hogy az egészségügyi ellátásuk során sérül az emberi méltóságuk, mint a többi településtípus lakói esetében (2,78 alatt).

5.10. Szignifikáns eltérések

A nők négy betegjog esetében érzékelnek nagyobb érvényesülést, mint a férfiak: „az egészségügyi ellátáshoz való jog”; „az emberi méltósághoz való jog”, „az intézmény elhagyásának joga” és a „a betegjogi képviselőhöz való fordulás joga” vonatkozásában.

Az „emberi méltóság” kivételével a magasabb iskolai végzettségűek inkább gondolják azt, hogy betegjogaik érvényesülnek, mint az alacsonyabb végzettségűek.

Akik nem jártak soha egészségügyi intézményben, vagy öt évnél régebben részesültek egészségügyi ellátásban, inkább vélik azt, hogy jobban érvényesülnek betegjogaik, mint akik a közelmúltban vettek igénybe egészségügyi szolgáltatást.

A vidékhez viszonyítva Budapesten - interjúalanyaink szerint – jobban érvényesül „az egészségügyi ellátáshoz való jog”; „a kapcsolattartáshoz való jog”; „az ellátás

20

1		2		3		4		5		n. a.	
fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
149	8,8	439	25,9	671	39,6	280	16,5	89	5,2	67	4,0

visszautasításának joga”; „az intézmény elhagyásának joga” és „a betegjogi képviselőhöz való fordulás joga”.

6. A lakosság ismeretei az alapvető betegjogok törvényi szabályozottságáról

Megkérdeztük azt az 1267 főt, akik úgy gondolják, a betegjogok törvényben szabályozottak, hogy a felsorolt betegjogok közül szerintük melyeket rögzíti jogszabály napjainkban Magyarországon?²¹ Az említések gyakorisága sorrendjében közöljük a válaszok megoszlási arányait.

8. táblázat

Az egészségügyi ellátáshoz való jog	1241 fő	97,9%
A betegjogi képviselőhöz valófordulás joga	1056 fő	83,3%
A tájékoztatáshoz való jog	1009 fő	79,6%
Az egészségügyi dokumentáció megismerésének joga	963 fő	76,0%
Az emberi méltósághoz való jog	938 fő	74,0%
A kapcsolattartáshoz való jog	817 fő	64,5%
Az intézmény elhagyásának joga	812 fő	64,1%
Az ellátás visszautasításának joga	785 fő	62,0%
Az önrendelkezéshez való jog	727 fő	57,4%
Egyéb	108 fő	8,5%

108 interjúalanyunk arra is vállalkozott, hogy a felsoroltakon kívül egyéb törvénybe foglalt betegjogot is megnevezzen. Az alábbiakban azokat közöljük, amelyeket legalább két válaszadó említett:²²

9. táblázat

Adatvédelem joga	42 fő	38,9%
Panaszjog	21 fő	19,4%
Szabad orvosválasztás joga	12 fő	11,1%
Fájdalomcsökkentéshez való jog	7 fő	6,5%
Más intézményekbe való áthelyezés joga	5 fő	4,6%
Feljelentés joga	3 fő	2,8%
Táppénzjog	3 fő	2,8%
Szervkivétel tilalma	3 fő	2,8%

²¹ 9. kérdés: Az Ön ismeretei szerint az alább felsorolt betegjogok közül melyek vannak ma Magyarországon törvénybe iktatva? Egy válaszadó több választ is adhatott.

²² A szürkével jelölt sorok téves említések.

Otthonszülés	3 fő	2,8%
Mások előtti vizsgálat megtagadásának joga	2 fő	1,9%
Boncolás tilalma	2 fő	1,9%

A 4. pontban (*A lakosság ismeretei a betegjogok szabályozottságáról*) ismertetett adatokból az tűnik ki, hogy interjúalanyaink többsége tudja, hogy vannak törvények, amelyek betegjogokat (is) tartalmaznak; jelen kérdésünkre adott válaszaikból pedig arra lehet következtetni, hogy ismerik, de legalábbis felismerik azokat az alapvető betegjogokat, amelyeket törvény biztosít számukra.

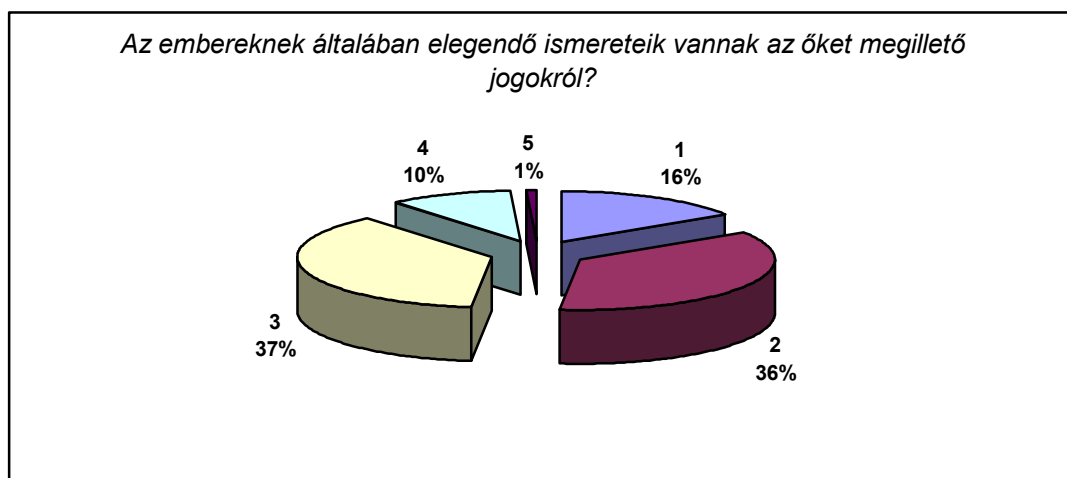
7. Vélekedések a lakosság jogi ismereteiről

7.1. Az embereket megillető jogok ismeretéről általában

Megkérdeztük az 1695 interjúalanyt arról, hogy véleményük szerint a magyar lakosságnak elegendő ismeretei vannak-e az őket megillető jogokról általában²³. A véleményüket az iskolai osztályzatoknak megfelelően fejtethették ki:

alig vannak ismereteik 1 2 3 4 5 a nagy többség jól tájékozott

13. diagram²⁴

Válaszadóink igencsak rossz véleménnyel vannak **mások** jogismeretéről, az értékek átlaga: 2,44. A háttérelmézés során szignifikáns eltéréseket találunk: a 60 év felettiiek nagyobb jogi tájékozottságot tulajdonítanak másoknak (2,56), mint a fiatalabbak (2,49 alatt). A megyei

²³ 10a. kérdés: *Mit gondol, az embereknek általában elegendő ismereteik vannak az őket megillető jogokról?*

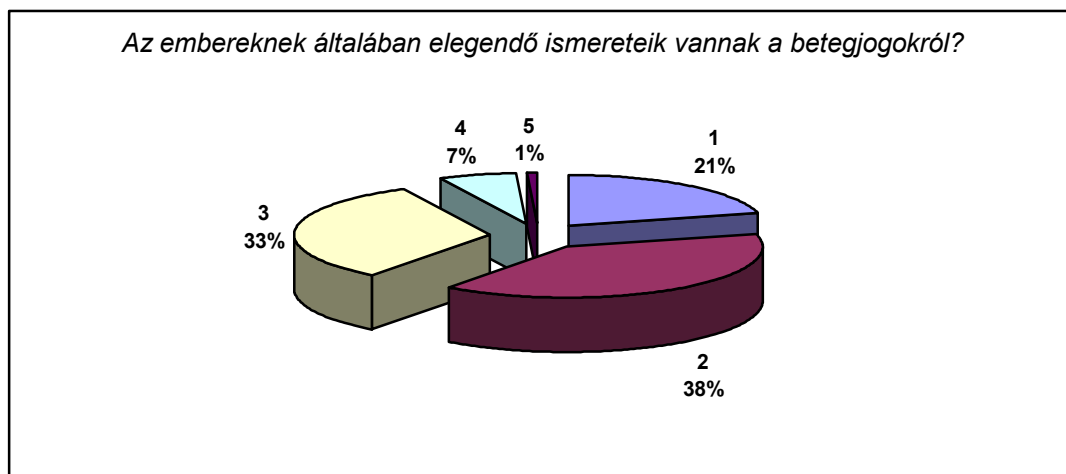
1		2		3		4		5		n. a.	
fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
263	15,5	600	35,4	618	36,5	172	10,1	14	0,8	28	1,7

jogú városokban élők tájékozottabbnak gondolják az embereket (2,57), mint a legkisebb települések (2,10), és a többi településtípus (2,33-2,48 között) lakói.

7.2. A betegjogok ismerete általában

Megkérdeztük azt is, hogy interjúalanyaink miként vélekednek az emberek betegjogi ismereteiről.²⁵

14. diagram²⁶

A válaszokból kitűnik, hogy Magyarország felnőtt lakossága „bukásra áll” a betegjogi ismeretekből, az értékek átlaga katasztrofális: 2,27. A nők szerint valamivel tájékozottabbak az emberek (2,32), mint ahogy azt a férfiak gondolják (2,19). A harminc év alattiak kevesebbre becsülik a betegjogok ismertségét (2,06), mint az idősebbek (2,26 felett). Az iskolai végzettséggel emelkedik mások vélelmezett betegjogi tudása: az alapfokú iskolával rendelkezők „osztályzatainak” átlaga 2,09; a középfokú végzettséggel rendelkezőké 2,31; a felsőfokú tanulmányokat folytatottaké 2,34.

8. A saját jogismeret megítélése

8.1. A válaszadó saját jogi ismereteinek megítélése

Saját ismereteiket is értékelték interjúalanyaink (1683 fő) az őket megillető jogokról általában.²⁷ A véleményeket ezúttal is az iskolai osztályzatoknak megfelelően fejtették ki:

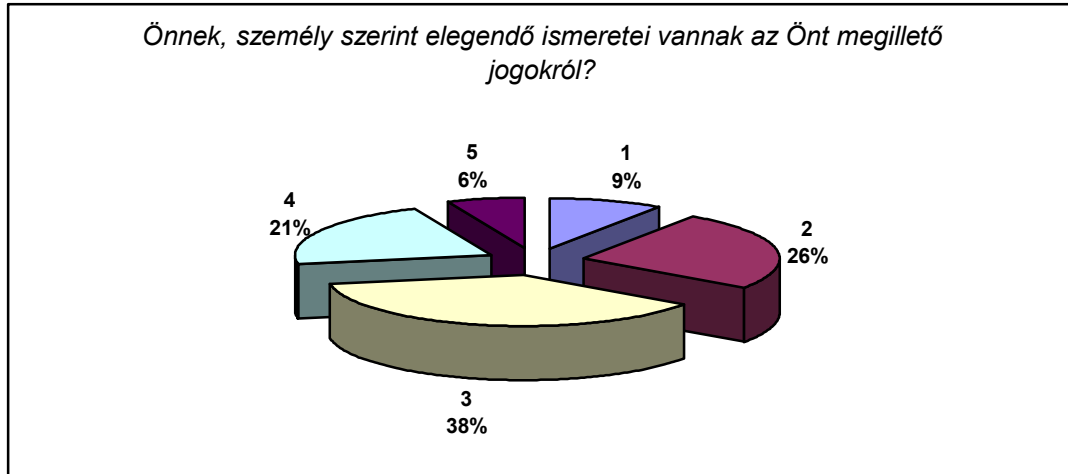
²⁵ 10b kérdés: *És a betegjogokról?*

²⁶

1		2		3		4		5		n. a.	
fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
344	20,3	645	38,1	534	31,5	108	6,4	12	0,7	52	3

²⁷ 14a kérdés: *Hogyan ítéli meg, Önnek személy szerint elegendő ismeretei vannak az Önt megillető jogokról?*

15. diagram²⁸

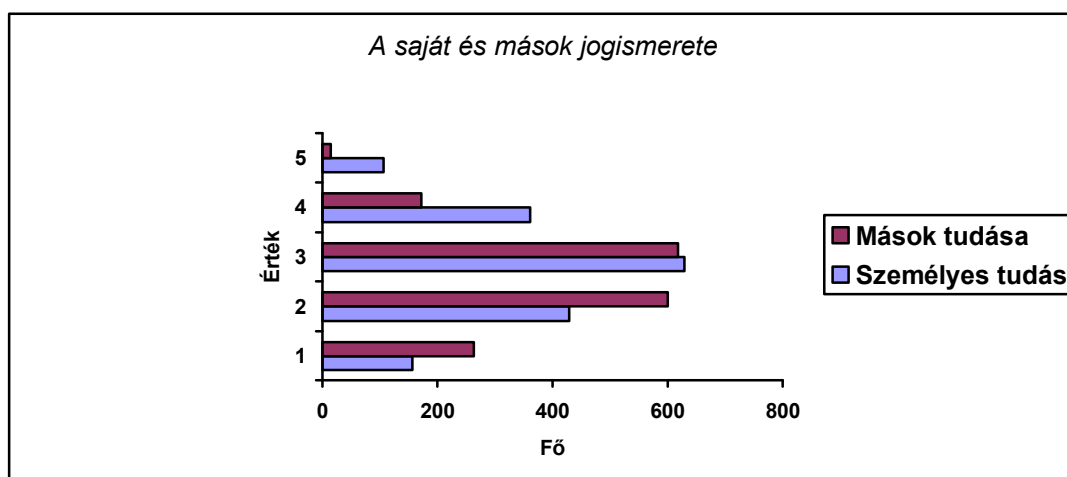
A megkérdezettek a saját jogismeretüket szignifikánsan jobbnak ítélik meg (2,90), mint másokét (2,44). A 60 évnél idősebbek (2,71) kevesebbre becsülik jogi jártasságukat, mint fiatalabb társaik (2,85-3,04 között). Még szembetűnőbb (és érthető) különbség mutatkozik az iskolai végzettség emelkedésével: az alapfokú végzettségűek átlaga 2,28; a középfokú iskolát végzetteké 2,86; a diplomásoké 3,47.

Településtípus szerint is jelentős különbségek mutatkoznak: a budapestiek 3,20, a megyei jogú városokban lakók 3,06 átlagot érnek el jogismereti önértékelésükben; a „vidéken” élők szerényebbre értékelik jogi tudásukat: 2,87-2,54 között.

28

1		2		3		4		5		n. a.	
fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
157	9,3	429	25,3	629	37,1	361	21,3	107	6,3	12	0,7

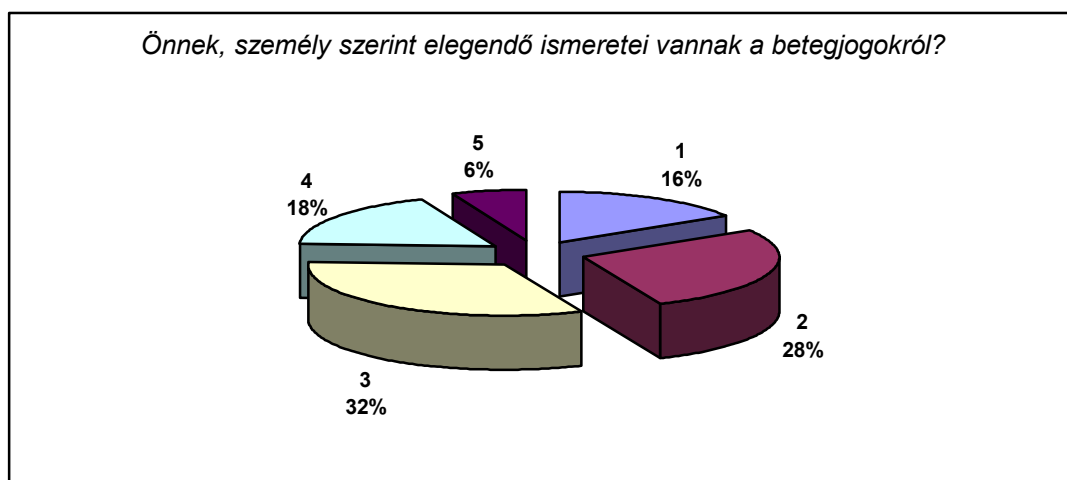
16. diagram

8.2. A válaszadó saját betegjogi ismereteinek megítélése

Interjúalanyaink saját betegjogi ismereteiket szerényebbnek (2,70) ítélik meg, mint az általános jogtudásukat (2,90), viszont lényegesen többre tartják, mint másokét (2,27).²⁹

17. diagram³⁰

A 30 év alattiak (2,51) és a 60 évnél idősebbek (2,42) kevesebbre értékelik tudásukat, mint a „középkorosztály” (2,67-2,93 között). Az alapkörű végzettségűek – saját megítélésük szerint – gyakorlatilag semmit sem tudnak a betegjogokról, válaszaik átlagértéke 1,97. A

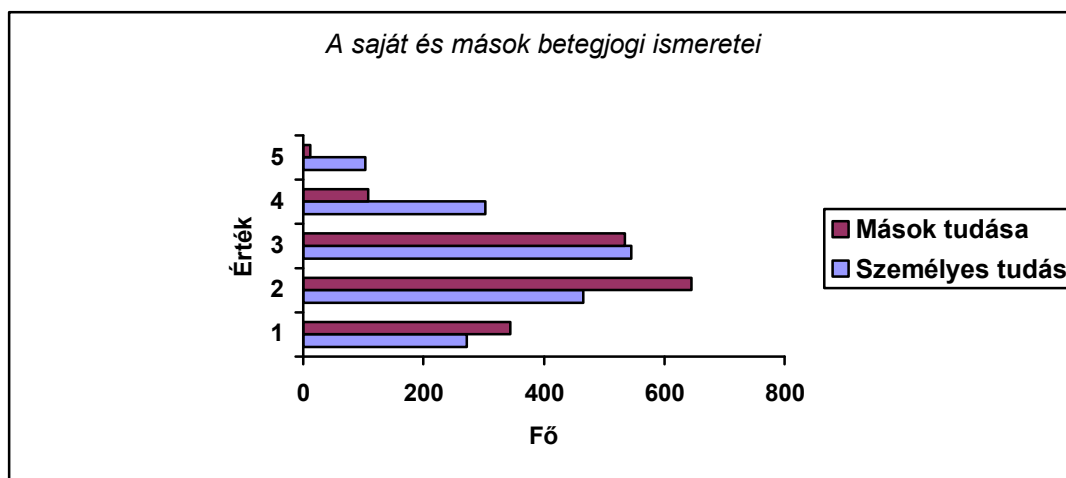
²⁹ 14.b. kérdés: *És a betegjogokról?*

³⁰

1		2		3		4		5		n. a.	
fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
272	16	465	27,4	545	32,2	303	17,9	103	6,1	7	0,4

középiskolába járt interjúalanyaink átlagértéke valamivel magasabb: 2,71; a felsőfokú végzettséggel rendelkezőké itt is a legmagasabb: 3,28.

18. diagram

9. A betegjogi ismeretek forrása

Megkértük azon válaszadóinkat, akik legalább 2-es osztályzattal értékelték a betegjogokkal kapcsolatos ismereteiket (1416 fő), jelölik meg, milyen forrásból szerezték be információikat. Az említések gyakorisága sorrendjében a felajánlott válaszlehetőségek közül a következő arányokat kaptuk:³¹

10. táblázat

újságból, rádióból, tévéből	1042 fő	73,6%
kórházi (rendelőintézeti) tájékoztatóból	686 fő	48,4%
egészségügyi dolgozóktól	623 fő	44,0%
kórházi (rendelőintézeti) házirendből	378 fő	26,7%
Internetről	352 fő	24,9%
tanulmányai során	207 fő	14,6%
civilszervezetek révén	101 fő	7,1%

Válaszadóinknak lehetőségük volt a felsoroltakon túl, egyéb forrást is megemlíteni. Az alábbiakban azokat közöljük, amelyeket legalább ketten említettek:

³¹ 15. kérdés: *Ön honnan tett szert a betegjogi ismereteire?* Egy válaszadó több választ is adhatott.

11. táblázat

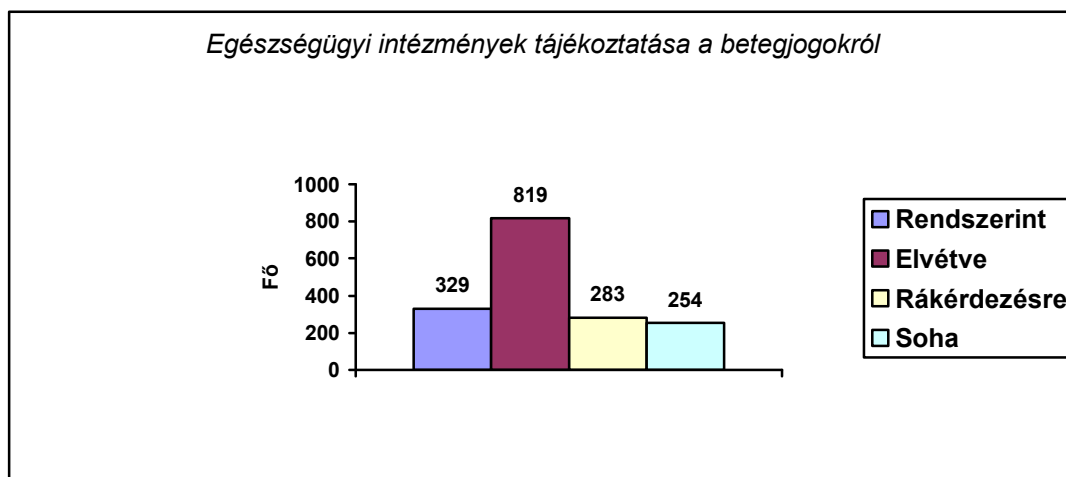
betegjogi képviselő	77 fő
ismerős barát	64 fő
betegtársak	29 fő
munkatárs	17 fő
családtag, rokon	15 fő
betegjogi szóróanyag	8 fő
munkája során	7 fő
plakát	5 fő
orvos	4 fő
előadás	4 fő
kérdező	3 fő
egészségügyi intézmény falán lévő tájékoztató	3 fő
személyes utánjárás	2 fő
BEGYKA tájékoztató kiadvány	2 fő
egészségügyi tanfolyam	2 fő
ügyvéd	2 fő
egészségügyi dolgozó	2 fő
egészségügyi törvény	2 fő

10. Az egészségügyi intézmények tájékoztatása a betegjogokról

10.1. A tájékoztatás gyakorisága

Megkérdeztük interjúalanyainkat (1658 fő), milyen gyakorisággal kaptak tájékoztatást jogaikról, amikor egészségügyi intézményben jártak.³²

19. diagram

³² 11. kérdés: Ön kapott már tájékoztatást egészségügyi intézményben arról, hogy az ellátása során milyen betegjogok illetik meg?

A férfiak nagyobb hányada elvétve (51,4%), kisebb aránya rendszerint (17,6%) kap tájékoztatást az egészségügyi intézményekben jogairól, szemben a nőkkel, (46,8%, illetve 20,7%).

A 30 évnél fiatalabbak (13,9%) és a 60 évnél idősebbek (16,7%) kisebb arányban részesülnek rendszeres információban, mint a „középkorúak” (18,0-26,7% között). A legrendszeresebben tájékoztatott korosztály a 40-49 évesek (26,7%).

Az iskolai végzettség emelkedésével nő azok aránya, akik rendszeres tájékoztatást kapnak az ellátással kapcsolatos jogaikról: felsőfokú végzettségűek 30,0%, középfokú 20,0%, alacsony fokú végzettségűek 4,6%.

10.2. A tájékoztatás formái

Megkérdeztük interjúalanyainkat arról is, hogy milyen formában tájékoztatták őket jogaikról.³³ A válaszok megoszlása:

12. táblázat

előre elkészített írásos anyag	632 fő	44,2%
orvostól, személyes beszélgetés során	478 fő	33,4%
szakdolgozótól, személyes beszélgetés során	458 fő	32,0%
más módon	150 fő	10,5%

Válaszadóinknak lehetőségük volt a felsoroltakon túl, más tájékoztatási formákat is megemlíteni. Az alábbiakban azokat közöljük, amelyeket legalább ketten említettek:

13. táblázat

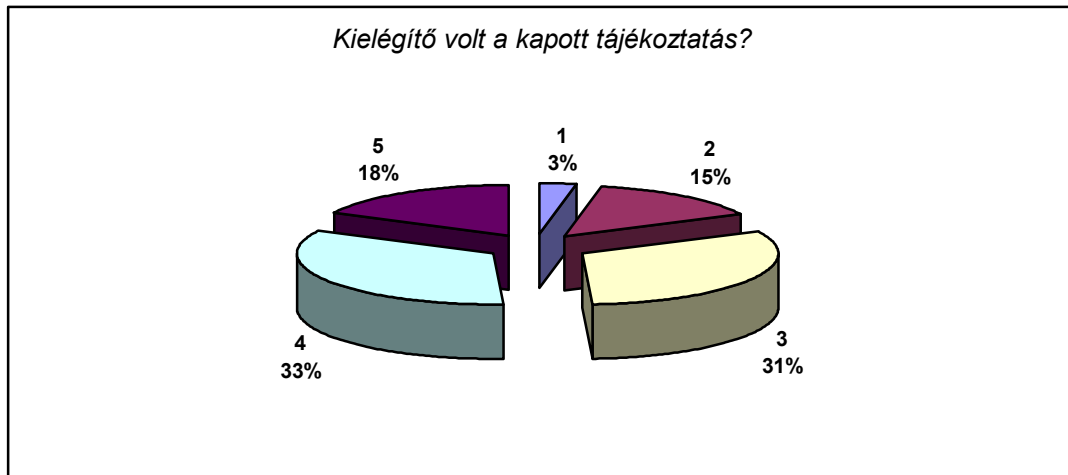
Betegtársak	35 fő
Betegjogi képviselő	28 fő
Ismerős barát	23 fő
Egészségügyi intézmény falán lévő tájékoztató	18 fő
Plakát	16 fő
Szórólap	8 fő
Betegjogi szóróanyag	3 fő
Családtag, rokon	2 fő
Újság	2 fő
Internet	2 fő
Média	2 fő
Kórházi házirend	2 fő

³³ 12. kérdés: *Milyen formában?* Egy válaszadó több választ is adhatott.

10.3. Az egészségügyi intézmények tájékoztatásával való elégedettség

Válaszadóink (1090 fő) értékelték az iskolai osztályzatoknak megfelelően mennyire volt kielégítő a kapott tájékoztatás.³⁴ Az értékek átlaga (3,48) azt sejteti, hogy amikor a megkérdezettek kapnak (kicsikartak) tájékoztatást, azzal nagyjából elégedettek .

20. diagram³⁵

Interjúalanyaink az iskolai végzettség emelkedésével megfelelőbbnek értékelik a tájékoztatást. Az értékek átlaga: alapfokú 3,22; középfokú 3,41; felsőfokú 3,74. A budapestiek a legelégedettebbek (3,97), legkevésbé elégedettek a 10000 lélekszámnál kisebb településen élők (3,18 alatt).

Akik egy hónapon belül voltak egészségügyi intézményben: 3,65-ös, a többiek, akik régebben jártak egészségügyi intézményben 3,27-3,47 közötti átlagokkal értékelik a tájékoztatást.

11. Összegzés

A nem reprezentatív, viszont nagy mintán végzett vizsgálatunk eredményei arra utalnak, hogy a megkérdezettek az egészségügyi ellátásuk során kiszolgáltatottnak érzik magukat. A véleményt nyilvánítók több, mint a fele úgy véli, hogy nagyon kiszolgáltatott, és csak minden hatodik válaszadó gondolja azt, hogy betegsége esetén is megőrizheti testi-lelki autonómiáját. A kérdezettek mérsékelten bíznak abban, hogy a betegjogok törvénybe foglalása csökkenti a

³⁴ 13. kérdés: Összességében Ön szerint kielégítő volt a kapott tájékoztatás? nem 1 2 3 4 5 igen

³⁵

1		2		3		4		5		n. a.	
fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
32	2,2	161	11,3	342	23,9	363	25,4	192	13,4	341	23,8

beteg kiszolgáltatottságát. Akik pozitív változást várnak a betegjogok kodifikációjától, leginkább abban bíznak, hogy a jogszabályok követése mindenki számára kötelező és az állam által kikényszeríthető. A válaszadók kétharmada véli úgy, hogy vannak betegjogi jogszabályok, viszont a kérdezetteknek alig több mint a fele vállalkozik arra, hogy segítség nélkül megnevezzen néhányat. Azoknak a döntő többsége is szükségesnek tartana betegjogi törvényeket, akik szerint napjainkban, Magyarországon nincsenek ilyen jogszabályok.

Interjúalanyaink úgy gondolják, hogy az alapvető betegjogaikat közepesnél jobban tudják érvényesíteni. Leginkább a betegjogi képviselőhöz fordulás lehetőségében bíznak, legkevésbé pedig a tájékoztatáshoz és az emberi méltósághoz való joguk érvényesülésével elégedettek. Adatainkból arra következtethetünk, hogy az „emberi méltósághoz való jog”-ot a mindenki számára egyaránt fontos tiszteletadás-megaláztatás szempontjából értékelik. A megkérdezettek elégedetlenek az egészségügyi ellátók betegtájékoztatási gyakorlatával. Mindössze minden ötödik válaszadó kapott rendszeres tájékoztatást, a többiek elvéve, rákérdezésre, illetve soha. Azok viszont, akik egészségügyi ellátásuk során kaptak tájékoztatást, azt jobbra megfelelőnek tartották.

Interjúalanyaink rossz véleménnyel vannak az emberek jogi tájékozottságáról általában, a betegjogi ismeretekből pedig – a válaszokból kitűnően – bukásra áll Magyarország felnőtt lakossága.³⁶ Az alapküvé végzettségük, saját megítélésük szerint, gyakorlatilag semmit sem tudnak arról, hogy milyen jogok illetik meg őket, ha egészségügyi ellátást vesznek igénybe. Talán, tenni kellene azért, hogy ez ne maradjon így.

³⁶ Összehasonlításképpen: a Magyar Gallup Intézet 2007-es felmérése szerint „A válaszadók több mint fele (51%) gondolja, hogy tisztában van a jogaival, ha a vásárolt elektromos készüléke meghibásodik. Hasonló az arány a telefonszámlával kapcsolatos problémákat illetően is (50%). 40% van tudatában a jogainak abban az esetben, ha hitelt vesz fel nagyobb vásárlás céljából, azaz autót, mosógépet stb. vásárol.”
<http://www.ofe.hu/inet/ofe/hu/menu/infokamp/gallup.html> Letöltve: 2008. 05. 15.